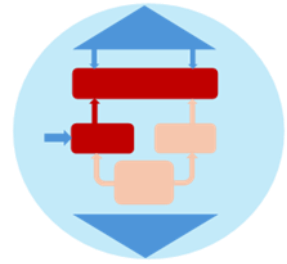

Verslag 3e werksessie ‘Water, Bodem en Cultuurhistorie samen sturend bij stedelijke ontwikkeling’

1. Samenvatting

Op 19 november 2024 vond de 3e werksessie van de deelexpeditie ‘Water, Bodem én Cultuurhistorie gezamenlijk sturend bij stedelijke ontwikkeling’ plaats in Arti Legi in Gouda. Deze deelexpeditie is een gezamenlijk initiatief van het Nationaal Kenniscentrum Bodemdaling en Funderingen (KBF) en het Gouds Watergilde. Het heeft als leidende gedachte dat bij besluitvorming over ruimtelijke ontwikkelingen in stedelijk gebied niet alleen ‘Water en Bodem’ sturend zouden moeten zijn maar ook de Cultuurhistorie van het betreffende gebied. De inhoudelijke onderbouwing en motivering hiervan is beschreven in de [position paper](#) van deze deelexpeditie.

De derde werksessie was een vervolg op eerdere werksessies op 28 februari 2024 en 5 juni 2024. ([Zie verslag 1ste werksessie](#) en [Zie verslag 2e werksessie](#)).

In de eerste sessie zijn drie kennisbehoeften geïdentificeerd, waarvan twee betrekking hebben op processen en instrumenten waarmee de inbreng van cultuurhistorie en erfgoed versterkt kan worden bij afwegingsprocessen zoals die plaatsvinden bij water- en bodem gestuurde ruimtelijke ordening. Een andere belangrijke uitkomst van de eerste sessie was dat er behoefte is aan het delen van data, casussen en bronnen die als voorbeeld kunnen dienen.

De tweede werksessie ging daar dan ook op in. Er waren presentaties van Boudewijn Goudswaard, senior adviseur erfgoed bij bureau The Missing Link, over ‘De kunst van het verbinden van ruimtelijke opgaves’ en Elisabeth Ruijgrok, omgevingseconoom bij het adviesbureau Witteveen + Bos, over ‘De maatschappelijke baten van erfgoed’. Boudewijn ging vooral in op samenwerkingsprocessen terwijl Elisabeth liet zien hoe een goede toepassing van een MKBA die samenwerking kan ondersteunen. Daarna gingen de deelnemers aan het werk met de aangedragen kennis om deze beter in de vingers te krijgen.

2. Derde werksessie

De derde werksessie vond plaats op 19 november 2024. Het hoofdbestanddeel van deze sessie bestond uit een bijdrage van **Menne Kosian**, met als titel “**Vroeger is zo gek nog niet voor morgen**”. Hij is werkzaam bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) als onderzoeker Ruimtelijke Analyse. Zijn onderzoeksfocus ligt vooral bij historische (water)systemen, stedelijke ontwikkeling en maritieme landschappen en hij werkt in het team Water, Erfgoed en Klimaat.

Aan de hand van diverse concrete voorbeelden liet hij zien hoe belangrijk het is om allerlei historische informatie en ruimtelijke ontwikkelingen in de loop van de tijd mee te nemen in beslissingen met betrekking tot vragen op dit gebied nu en in de toekomst.

Als voorbeeld noemde hij de klimaatstresstesten, die uitgevoerd worden. Als je dat goed wilt doen moet je weten waar de oude stromen zaten, waar grachten gedempt zijn, enzovoort. Het gaat om de verhalen van vroeger. Je moet daarin ook vragen stellen aan mensen die er soms al jaren wonen. Wat is hun ervaring.

De huidige binnensteden zien er in grote delen van de wereld inmiddels behoorlijk uniform uit. Maar iedere stad heeft wel zijn eigen achtergronden en historie als het gaat om de ruimtelijke ontwikkeling, waarbij water en ondergrond altijd een zeer belangrijke rol speelden. Dat is vaak nu niet meer te zien, maar de (oorspronkelijke) systemen zijn er nog wel.

De oudste steden ontstonden altijd aan water en waren aanvankelijk onbedijkt. Dat betekende dat deze toen al nadrukkelijk wateradaptief aangelegd werden. Dat moest ook wel. Met wist hoe het watersysteem werkte en speelde daarop in.

Het is belangrijk te weten en te accepteren waar je woont. Een deel van klimaatadaptatie is acceptatie. Bijvoorbeeld als je weet dat je buitendijks woont.

De historie en de historische ontwikkeling van een stad of gebied is heel belangrijk. Heel veel gegevens zijn bekend, maar worden niet of nauwelijks gebruikt. Je kunt daarbij denken aan ontwikkelingen in de loop van de tijd met betrekking tot aantal en locatie van molens, grenzen van waterschappen, peilbesluiten en maaiveldhoogten. Hiervan kun je heel veel leren als je ergens iets wilt gaan doen.

Op de website van de RCE (www.rce.nl) is in de kennisbank veel informatie te vinden, zoals archeologische landschapskaarten, die samengesteld zijn op basis van diverse gegevens, zoals de waterhuishouding, geomorfologie en cultuurhistorische ontwikkelingen. Deze informatie is landsdekkend en voor iedereen toegankelijk.

Aan de hand van diverse voorbeelden, zoals Dordrecht en Utrecht, werden we meegenomen in deze schat aan informatie, die beschikbaar is, maar nog (te) weinig wordt gebruikt.

Afgesproken wordt om begin 2025 nog een vierde werksessie te organiseren rond een concrete casus om alle tot nu toe opgedane inzichten en ervaringen toe te passen. Gedacht wordt aan een case in Zuid-Holland. De algemene conclusie is dat het zinvol wordt geacht om in deze vierde sessie te kijken of het mogelijk is tot een soort van procesaanpak te komen. Dit voor partijen (i.c. gemeenten) om erfgoed te laten meewegen bij beslissingen over water-bodem-gerelateerde projecten.

3. Deelnemers

Naam	Organisatie
Hardi Avril	Adaptatieadvies
Menne Kosian	RCE
Han Winterwerp	de Delftse Waterloop
Peter van den Berg	Deltares / Watergilde
Paul van Esch	Gemeente Dordrecht
Toke Morks	Gemeente Dordrecht/Groenblauwe stad
Jan Prinsen	Gemeente Gouda
Nelleke Manschot	Gemeente Gouda
Mathilde Spruyt	Gemeente Gouda
John van Dijk	Gemeente Rotterdam
Corné Nijburg	KBF
Arjen Grothe	Min IenW
Erik van Ooyen	Provincie Zuid-Holland
Werncke Husslage	Provincie Zuid-Holland
Lara van Waas	Verbond van Verzekeraars
Henk Vereijken	Watergilde
Jaco Mebius	Watergilde
Tom Schilperoort	Watergilde
Hans Verwey	Archeologische vereniging Golda
Ton Wools	Stadsgids Gouda